

KRAINA JEZIORA ZEGRZYŃSKIEGO

Przewodnik po przyrodniczych trasach

Od wydawcy

Oddajemy do Waszych rąk mini przewodnik zachęcający do pieszych i rowerowych wędrówek atrakcyjnymi przyrodniczo szlakami turystycznymi, przebiegającymi przez gminy Jabłonna, Wieliszew, Nieporęt, Radzymin i Serock. Wędrując leśnymi duktami, polnymi ścieżkami oraz brzegami Wisły, Narwi i Jeziora Zegrzyńskiego, można spotkać siedliska kilkuset gatunków ptaków, pożytecznych i szkodliwych owadów oraz żerujących nad wodą gadów, płazów i ssaków.

To raj dla miłośników przyrody, pasjonatów wędkarstwa oraz rekreacji i aktywnego wypoczynku nad wodą. Przy plażach Zegrza, Nieporętu i Serocka spotkamy liczne żeglarskie mariny, hotele i pensjonaty oraz nadwodne tawerny i renomowane restauracje. Mimo tych pokus, zachęcamy do pieszych i rowerowych wycieczek wybranymi przez nas trasami, wiodącymi przez obszary chronionej przyrody i rezerwaty.

Przekazujemy Państwu unikatowe wydawnictwo, które ze względu na niewielki nakład w wersji drukowanej dostępne jest jedynie szczęśliwcom. Jego integralną częścią są mapy gmin Jabłonna, Wieliszew, Nieporęt, Radzymin i Serock, bogato ilustrowane zdjęciami z opisami wybranych, chronionych i pospolitych ptaków, ssaków i płazów, które możecie spotkać np. podczas bezkrwawych, fotograficznych łowów.

Przewodnik „Kraina Jeziora Zegrzyńskiego” jest częścią cyklu wydawniczego, składającego się z 7 map przyrodniczych oraz przewodnika „Kraina Dolnego Bugu”.

*Wszystkie wymienione wydawnictwa są dostępne na stronie wydawcy **www.jeziorozegrzynskie.info**, do której odwiedzenia zachęcam, gdyż można na niej obejrzeć zrealizowane przez nas filmy i flipbooki oraz „pobrać” mapę „Rowerowej pętli wokół Jeziora Zegrzyńskiego z opisami tras wiodących przez tereny chronionej przyrody, z przeprawą u ujścia Bugu do Narwi.*

Zbigniew Szumera

Prezes Stowarzyszenia „Zalew Zegrzyński”

Wstęp

Kraina Jeziora Zegrzyńskiego obejmuje obszar mazowieckich gmin Niepołęt, Serock, ale także Jabłonna, Radzymin i Wieliszew. Zanim przyjrzymy się walorom przyrodniczym tego terenu, przypomnijmy uroki, znaczenie i atrakcyjność samego Jeziora Zegrzyńskiego.

Jezioro Zegrzyńskie, które częściej, mimo braku oficjalnej akceptacji, nazywamy Zalewem Zegrzyńskim, to po prostu zbiornik retencyjny na Narwi, utworzony w 1963 r. w Kotlinie Warszawskiej, w powiecie legionowskim. Zbiornik wybudowano jako najniższy położony element planowanej kaskady zbiorników na Bugu, które miały umożliwić żeglugę. Ostatecznie z budowy pozostałych zbiorników zrezygnowano, a jezioro wykorzystywane jest przede wszystkim do celów rekreacyjnych oraz jako rezerwowy zbiornik wody pitnej dla aglomeracji warszawskiej. Zapora odgrywa również pewną rolę energetyczną.

Jezioro powstało po przegrodzeniu koryta Narwi zaporą w Dębem, na której została zbudowana elektrownia wodna o mocy 20 MW. Podczas budowy utworzono ok. 60 km wałów ochronnych, co zmniejszyło możliwość powstawania powodzi w dolnym biegu Narwi i Bugu. Powstanie zbiornika przyczyniło się do nawodnienia ok. 8 tys. ha łąk i gorszych gruntów oraz uregulowania gospodarki wodnej na terenie ok. 13 tys. ha. Zbiornik połączony jest z Bugiem, Narwią oraz Wisłą – przez Kanał Żerański.

Jego powierzchnia wynosi 3030 ha, długość 41 km (na Narwi), szerokość do ok. 3,5 km, pojemność 94,3 mln m³. Zwierciadło wody znajduje się 79 m n.p.m. Maksymalne spiętrzenie wynosi 7 metrów. Wpływ spiętrzenia kończy się ok. 27 km za Serockiem.

Zbiornik otaczają lasy sosnowe, które występują między Dębem i Wieliszewem, Białobrzegami i Rynią, a także w okolicach Jadwisina i Jachranki. Jezioro jest miejscem rekreacji mieszkańców Warszawy i okolic. Uprawiane jest wędkarstwo, żeglarstwo, kitesurfing, windsurfing, kajakerstwo, wioślarstwo i sporty motorowodne. Zimą na jeziorze pojawiają się bojery, iceflyery i iceboardy. Czystość wody zbiornika poprawiono dzięki wybudowaniu kilku oczyszczalni nad Narwią, Bugiem i ich dopływami.

Kraina Jeziora Zegrzyńskiego to obszar zagrożony, ale wciąż oferujący człowiekowi to, co w przyrodzie najważniejsze – bogatą, różnorodną roślinność i wiele gatunków rzadkich już ptaków i zwierząt.

Podglądajmy naturę, dbając o jej dobrostan. Wierząc, że fantastyczne okazy fauny i flory długo jeszcze będą nas cieszyć, zachęcamy do korzystania z tego, co tu znajdziemy. Piesze wędrówki czy rowerowe wycieczki proponowanymi w tym przewodniku trasami lub samodzielnie zaplanowanymi szlakami to szansa na relaks, przygodę, ale także edukację, której nigdy za wiele. Wokół Jeziora Zegrzyńskiego znajduje się dwanaście szlaków rowerowych. Ich długość wynosi 351,1 km.

Większość prezentowanych w wydawnictwie miejsc to tereny szczególnej ochrony przyrody – obszar Natura 2000. Wskazujemy trasy najmniej uciążliwe dla mieszkających tam ptaków i zwierząt. Wędrując atrakcyjnymi turystycznie ścieżkami, nie zakłócamy ich spokoju.

TRASA 1

etapy	km	
Zegrze Południowe	0,0	Trasa prawie od samego początku przebiega walem przeciwpowodziowym. Mijamy m.in. Wieliszewskie Łęgi oraz plażę. Na odcinku do zapory w Dębem, po prawej stronie na amatorów wędkarstwa czekają stanowiska łowienia ryb. Uważni obserwatorzy napotkają mogą rybołowa, bobra europejskiego, mewę małą czy czapłę siwą. Cały czas przemieszczamy się ponadregionalnym korytarzem ekologicznym, wzdłuż malowniczej Narwi. W Górze zachowały się ruiny Pałacu Poniatowskich z 1780 r.
Dębe	7,5	
Sikory	14,5	
Góra	21,5	Miłośnicy militariów z pewnością powinni wstąpić do fortów w Janówku Pierwszym, gdzie spotkać można nocka dużego. Na wycieczkę po nadwiślańskich rezerwatach konieczne trzeba zabrać aparat, aby uchwycić kolonie mew czy kormoranów. Wzdłuż walu nierzadko można zobaczyć czapłę siwą płaskonosa czy zimorodka zwyczajnego.
Janówek Pierwszy	24,0	
Wólka Górską	26,7	
Rajszew	33,5	W Rajszewie warto zrelaksować się na polu golfowym. Perłą architektoniczną okolicy jest z pewnością Pałac Poniatowskich z XVIII w.
Jabłonna	39,0	w Jabłonie. Z kolei w nowoczesnej hali widowiskowo-sportowej w Legionowie znajdziemy siłownię, ściankę wspinaczkową czy wypożyczalnię rowerów.
Legionowo	44,9	

TRASA 2

etapy	km	
Zegrze Południowe	0,0	Początkowy odcinek jest taki sam, jak w Trasie 1, jednak w Dębem szlak skręca na północ, w drogę gminną i prowadzi w kierunku Zespołu przyrodniczo-krajobrazowego Dębe, a dalej do Fortu „Dębe”. W Lasach Serockich, w Rezerwacie Zegrze, można spotkać traszkę grzebieniastą. Mijając Uroczysko Zegrze i Jezioro Chojno, trasa biegnie do drogi krajowej Warszawa–Pułtusk. W Woli Kiepińskiej znajduje się neobarokowy obiekt sakralny. W Serocku koniecznie trzeba zobaczyć późnogotycki kościół z XVI w., Rynek Miejski, Grodzisko Barbarka oraz wybrać się na miejską plażę.
Dębe	7,5	
Serock	26,2	
Jadwisin	29,7	Kolejne ciekawe miejsca czekają na odcinku od Jadwisina do Zegrza. Mijamy port Yacht Klubu Polskiego, Pałac Radziwiłłów z końca XVIII w., Rezerwat Jadwisin. Ścieżką leśną dochodzimy do Wąwozu Szaniawskiego, gdzie niedaleko zobaczyć można ruiny Dworku Szaniawskich. W Zegrzynie znajduje się port i ośrodek Klubu Miła (dawny ośrodek PTTK).
Zegrzynek	24,0	
Zegrze	33,8	
Zegrze Południowe	36,0	

TRASA 3

etapy	km	
Nieporęt	0,0	Startujemy przy stacji PKP skąd mamy widok na Jezioro Zegrzyńskie i Dziką Plażę. W Nieporęcie możemy odwiedzić kościół barokowy z 1655 r. Drogą nr 633, biegnącą wzdłuż Kanału Żerańskiego, idziemy aż do kładki, którą przechodzimy na drugą stronę kanału. Po drodze mijamy grób nieznanego żołnierza z 1920 r. Przekraczamy drogę nr 631 i kierujemy się na południowy wschód. W okolicach Rezerwatu Puszcza Słupecka możemy spotkać traszkę grzebieniastą i kumaka nizinny, a w Rezerwacie Łęgi Czarnej Strugi warto poszukać jaskra kosmatego.
Zamostki Wólczyńskie	6,9	
Radzymin	31,0	Kierujemy się na północny wschód, do Radzymina, a dalej, drogą gminną, do fortu w Beniaminowie. Warto odwiedzić również Uroczysko Białobrzegi, skąd szlakiem rowerowym docieramy do brzegów Jeziora Zegrzyńskiego, a następnie na południowy wschód do Portu Pilawa i Portu Nieporęt. Po dotarciu do drogi nr 631, skręcamy w prawo, przejeżdżamy nad kanałem Żerańskim i dojeżdżamy do Dzikiej Plaży, gdzie czeka nas odpoczynek.
Nieporęt	49,0	

TRASA 4

etapy	km	
Białobrzegi	0,0	Trasa w dominującej części prowadzi po wale, umożliwia dokładną obserwację Jeziora Zegrzyńskiego oraz końcowego biegu rzeki Bug. Odcinek jest bardzo urozmaicony – wiedzie wśród łąk porastających torfowiska i bory sosnowe. Można tu natknąć się m.in. na czaple, łabędzie, kaczki oraz zwierzynę leśną sarny, zające a nawet łosie. Wśród łąk pobyskują starorzecza Bugu, nad którymi dominują dęby zwane „Mocarzami”. W Skansenie w Kuligowie koniecznie trzeba zobaczyć tradycyjne drewniane budownictwo.
Arciechów	12,0	
Kuligów	19,4	Dalsza część trasy prowadzi głównie wśród mazowieckich łąk i pól. Tematem dominującym tej trasy jest dziedzictwo kultury i architektury.
Ślężany	26,5	Odcinek rozpoczyna się na wysokiej skarpie Bugu, przy pałacu w Ślężanach. Budynek otacza rozległy, romantyczny park, do którego biegnie aleja kasztanowa. Warto odwiedzić Dąbrówkę
Dąbrówka	33,7	
Radzymin	49,6	– miejsce chrztu C.K. Norwida.

Copyright Coda's fotografie 2014

ATRAKCJE PRZYRODNICZE GMINY

JABŁONNA

Jabłonna to gmina zielona i przyjazna, chociaż ze względu na bliskość stolicy, prawie warszawska. Ponad połowę jej powierzchni stanowią lasy i zadrzewienia objęte ochroną programu Natura 2000, wchodzące w skład Warszawskiego Obszaru Chronionego Krajo-
brazu. Duża liczba ścieżek rowerowych, cztery rezer-
waty przyrody, pole golfowe, zabytkowy park, XVIII-
-wieczny pałac i kilka innych interesujących zabytków

sprawiają, że Jabłonna i jej okolice są dodatkową atrakcją dla turystów wybierających się nad Jezioro Zegrzyńskie.

Przypałacowy zabytkowy park to ogromny atut gminy. Dominującymi gatunkami tworzącymi wiekowy drzewostan są tam lipy, klony, dęby i topole białe. Pojedynczo występują: jesiony, wiąz, kasztanowiec i graby. Drzewa iglaste reprezentują: sosny, modrzewie, rzadziej świerki i jodły. Najstarsze okazy mają po około 200 lat. Korzystając z wytyczonej na terenie parku ścieżki przyrodniczej, trafimy do 58 pomników przyrody osmiu różnych gatunków drzew.

Płasko wiodące drogi, dukty leśne i niewielkie wzniesienia sprawiają, że gmina Jabłonna jest idealnym miejscem wycieczek.

Rezerwaty

- **Rezerwat leśny „Jabłonna”** – występują tu pozostałości różnych zespołów lasów nadwiślańskich, a nad samą rzeką – wąwozy erozyjne. Na północy 140-letnie drzewostany sosnowe i mieszane, z elementami świetlistej dąbrowy z ciekawymi okazami dębu szypułkowego. W południowej części – zbiorowiska grądowe. Tworzą je graby, lipy drobnolistne, wiąz i klony polne. W warstwie krzewów występują gatunki chronione, jak kruszyna pospolita i kalina koralowa, a także bardziej pospolity jałowiec, berberys i czeremcha zwyczajna. W bogatym runie znajdziemy między innymi: przetacznika leśnego, pięciornika białego, orlicę, pertówkę zwistą, przytulię pospolitą, a także objęte ochroną: bluszcz, naparstnicę i konwalie majową. Duże ssaki leśne – dziki i sarny. Mniejsze – jeź wschodni, zając, wiewiórka, mysz leśna i mysz zaroślowa. Są tu również drapieżniki: lis i tchórz. Na terenie rezerwatu gnieźdzą się też ptaki: gołąbkarz, wrona, sówka, kos, zięba, dzięcioł duży, muchotłówka szara i inne.

- **Rezerwat „Bukowiec Jabłonowski”** – niewielki, o powierzchni ok. 38 ha rezerwat, którego znaczną część pokrywa bór świeży z runem czernicowo-wrzosowiskowym. Jest to ponadstuletni mieszany las z prze-
ważającym udziałem dębu, sosny, buka i brzozy brodawkowatej. Jego największym walorem są ponad 150-letnie pomnikowe buki, dęby oraz dorodne egzemplarze brzozy czarnej. W warstwie krzewów licznie występuje kruszyna i wiciokrzew.

- **Rezerwat „Ławice Kiełpińskie”** – to rozległy teren obejmujący ponad 7-kilometrowy odcinek Wisły, pokryty piaszczystymi łachami i wypami, które stały się ostoją dla rzadkich i ginących gatunków ptaków. W południowej części rezerwatu piaszczyste ławice o ubogiej roślinności są miejscem lęgów rybitwy białoczelnej. Natomiast zlokalizowane na północy starsze wyspy porastają wiklinowe zarośla i wierzyby – białe i purpurowe. Wśród nich gniazda mają mewy pospolite, ich kuzynki śmieszki i rybitwy

zwyczajne. W rezerwacie spotkać można również kilka rzadkich gatunków zalatujących – siewkę złotą, biegusa zmiennego, kulika wielkiego, brodziec zmiennego oraz rybitwę popielatą.

• **Rezerwat „Kępy Kazuńskie”** – drugi z nadrzecznych rezerwatów. Obejmuje on starorzeczna Wisły i liczne wyłaniające się z jej nurtu wyspy. Występuje tu roślinność w różnych stadiach sukcesji, od wodnej, reprezentowanej przez grążele żółte i grzybienie białe – potocznie nazywane liliami wodnymi, przez szuwarową i bagienną, np. pałkę szerokolistną, turzycę, komosy i rdesty, przez podmokłe łągi, aż do olsów, tzn. lasów olszowych. Na piaszczystych łachach występują zbiorowiska namulnika brzegowego oraz lepieźnika kutnerowatego, drobnych i mało wymagających roślin jednorocznych. Wyspy starsze porasta rdest kolankowy, komosa błotna, turzycę i szczawie. Z drzew najliczniejsza jest wierzba wiciowa i wierzba trójpręcikowa, a także wierzba biała, topola biała i olcha czarna, których obecność świadczy o stopniowym tworzeniu się łągu wierzbowo-topolowego. Fauna rezerwatu jest bogata w ptaki wodno-błotne. Są tu miejsca lęgowe ok. 30 gatunków, z których najliczniejsze to mewa pospolita, rybitwa zwyczajna, rzeczna, a także kaczka krzyżówka. Nie brakuje i rzadszych gatunków, jak czajka zwyczajna, brodziec piskliwy, trznadel, remiz i inne. Udokumentowano sezonowe odwiedziny ok. 40 gatunków ptaków zalatujących, m.in. rybotowa, kulika wielkiego, siewki złotej czy biegusa zmiennego. Rezerwat jest również miejscem życia niedużych ssaków, nornic, kretów, piżmaków i bobrów.

Trasy

Atrakcyjne przyrodniczo i turystycznie szlaki pokonać można pieszo lub rowerem.

Trasa 1:

- Jest to czerwony szlak o długości 12 km. W większości biegnie przez lasy. Rozpoczyna się w Rezerwacie Jabłonna, przy wale Wisły.
- Prowadzi leśnymi duktami na drugą stronę ul. Modlińskiej.
- Lasami Chotomowskimi prowadzi do zbiornika wodnego w Trzcianach, który powstał w miejscu dawnej żwirowni.
- Dalsza część trasy to utwardzona droga wiodąca na przemian przez łąki i las.
- Wycieczkę kończymy przy rezerwacie Kępy Kazuńskie, który stanowi ostoję lęgową rzadko występujących i ginących gatunków ptaków.

Trasa 2:

- Jest to szlak niebieski – licząca 15 km Trasa Nadwiślańska przebiegająca głównie wzdłuż walu po prawej stronie Wisły. Rozpoczyna się przy piaskarni w Jabłonie.
- Mijamy Jezioro Kiepusza.
- Wjeżdżamy na teren Rezerwatu Ławice Kiepińskie obejmującego wystające z nurtu wyspy, piaszczyste łachy i zaskakująco strome w tym rejonie brzegi Wisły. Urozmaicona linia brzegowa stwarza warunki do lęgu kilku rzadkim gatunkom ptaków wodnych i błotnych. Oprócz rybitwy, spotkamy tu brodziec piskliwego, kulika wielkiego, sieweczkę rzeczna oraz zimorodka.
- Po ok. 2 km powita nas leśny Rezerwat Jabłonna.

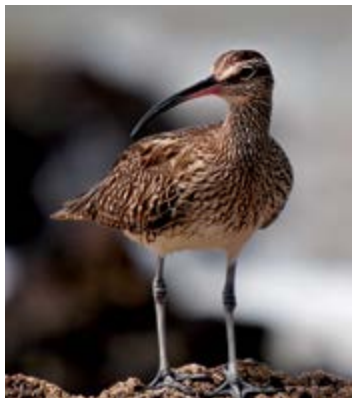
- Następnie szlak wiedzie przez Kampinoską Dolinę Wisły, obszar chroniony programem Natura 2000 i wzdłuż rozległych pól golfowych w Rajszewie.
- Tuż przed końcem trasy, po drugiej stronie Wisły, rozpościera się Rezerwat Kępy Kazuńskie, który stanowi ostoję lęgową rzadkich i ginących gatunków ptaków występujących nad Wisłą.
- Szlak kończy się na granicy z powiatem nowodworskim.

Trasa 3:

- 45-kilometrowa rowerowa trasa przyrodnicza łącząca Jabłonnę i Wieliszew, jeden z pięciu rowerowych szlaków przyrodniczych wytyczonych wokół jeziora Żegrzyńskiego z wykorzystaniem oznakowania PTTK, wzdłuż dolin Wisły, Narwi i Bugu. Możemy tę trasę podzielić na etapy i zaplanować pieszą wycieczkę.
- Możemy rozpocząć w Żegrzu lub w Legionowie, od Wieliszewskich Łęgów lub Jabłonowskiego Bukowca. Przedstawiamy drugi wariant.
- Starujemy w Żegrzu Południowym i od razu wjeżdżamy na wał przeciwpowodziowy Narwi. Po lewej ręce, aż po Wieliszew, rozciąga się pradolina Narwi porośnięta łęgowym lasem i zaroślami. Utworzony tu rezerwat Wieliszewskie Łęgi powita wszystkimi odcieniami zieleni, upstrzonej żółcią kosadźców – dzikich irysów i jaskrów oraz słodkimi barwami kilkunastu gatunków storczyków.
- Z prawej strony nad szeroko rozlaną Narwią mijamy plażę wieliszewską, a następnie, aż do zapory w Dębem, długi odcinek ze stanowiskami wędkarskimi kuszącymi zapalonych łowców ryb. Amatorzy łowów fotograficznych mają szansę zdobyć tu wyjątkowe trofea, bo wśród krążącego nad głowami ptactwa, oprócz pospolitych mew i rybitw, można wypatrzyć gatunki ciekawe i rzadkie, jak czapla siwa, kormoran czy rybołów.
- Cały czas przemierzamy się ponadregionalnym korytarzem ekologicznym, wzdłuż Narwi, mijając po drodze Uroczysko Klucz nad jeziorem o tej samej nazwie i las Sikory.
- W okolicach Kępy Kikolskiej Narew kieruje się na południe, a wraz z nią i nasza trasa. W Górze miłośników historii zatrzymają ruiny Pałacu Poniatowskich z 1780 r.
- Forty w Janówku Pierwszym mogą być atrakcją nie tylko dla miłośników militariów, ale dla wszystkich turystów spragnionych niecodziennych wrażeń, bo oprócz spotkania z historią można tu liczyć na spotkanie z rezydentem opuszczonych fortyfikacji –nockiem dużym.
- Jadąc wciąż na południe, przecinamy szosę 631, linię kolejową, potem kolejną gminną drogę i docieramy do jabłonowskiej części szlaku rowerowego.
- W miejscowości Wólka Górska wjeżdżamy na wał przeciwpowodziowy Wisły, a naszym oczom ukazują się malownicze Kępy Kazuńskie prezentujące bogactwo flory i fauny zarastającego stopniowo starorzecza. Spotkamy tu chronioną rybitwę białoczelną, trznadla remiza i czajkę, a także brodzącego w rozlewiskach kulika wielkiego, brodzieca piskliwego, żurawia, a nawet wyjątkowo rzadkiego rybołowa.
- W Rajszewie warto zrelaksować się na polu golfowym, albo mocniej nacisnąć na pedały i znaleźć się w leśnym rezerwacie Jabłonna, by w cieniście zaciszu wypatrywać jego mieszkańców, saren i lisów, sójek i dzięciołów.

- Kolejny rezerwat na trasie to Ławice Kiepińskie, obejmujący liczne wyspy, piaszczyste łachy i wysokie brzegi Wisły, wśród których idealne miejsca do łęgów znalazły sieweczki, rybitwy, nurogęsi i zimorodki.
- W Jabłonnie obowiązkowym punktem programu jest Pałac Poniatowskich – perełka architektury otoczona zabytkowym parkiem.
- Następnie drogą nr 61 kierujemy się na północ w stronę Legionowa, ale warto z niej zboczyć i ostatni raz odetchnąć leśnym powietrzem w Bukowcu Jabłonowskim, drugim z leśnych rezerwatów w tej gminie.
- Ostatni etap podróży to Legionowo, miasto przyjazne mieszkańcom i atrakcyjne dla turystów, nowoczesne, ale niepozbawione zabytków z okresu zaborów oraz miejsc upamiętniających wydarzenia historyczne.

Kulik wielki – miarą jego wielkości jest dziób, talent wokalny i rozmiar. Dziób jest cienki, łukowato wygięty i ma długość do 15 cm. Głos kulika to melodyjny gwizd. Ptak jest największym przedstawicielem swojej rodziny. Na siedliska wybiera obfitujące w owady, pająki i skorupiaki mokradła, wilgotne pastwiska i łąki. Zbyt wczesne koszenie łąk to zagłada dla jego łęgów i śmiertelne zagrożenie dla piskląt. Kulik i jego siedliska są objęte ochroną.

Zimorodek zwyczajny – egzotycznie ubarwiony ptak, ozdoba podmokłych łągów, trzęsawisk i bagien, brzegów rzek i strumieni. Nory zakończone komorą łęgową kopie w wysokich skarpach. Gdy na jego terenie pojawi się inny zimorodek, dochodzi do walki. Samce chwytają się za dzioby i próbują się wzajemnie przytrzymać pod wodą. Jest doskonałym rybakiem, poluje widowiskowo – uderza pionowo w taflę wody, nurkuje, a jego ofiarą padają drobne rybki.

Dąb szypułkowy i bezszypułkowy – podstawowa różnica między nimi to sposób, w jaki wyrastają żółędzie. U pierwszego rosną na długich ogonkach – szypułkach, u drugiego bezpośrednio na pędach, a liście – odwrotnie. Dąb szypułkowy ma krótkie ogonki liści, bezszypułkowy – dłuższe. We wszystkich rankingach na najstarsze czy najgrubsze drzewo w Polsce wygrywa dąb szypułkowy.

Bóbr europejski – największy gryzoń w Europie. Odżywia się korą, łykiem, młodymi pędami i cienkimi gałązkami. Aby je zdobyć, powala całe drzewa. Z grubszych gałęzi buduje tamy i żeremia. Niepowtarzalny w naturze ogon bobra zwany kielnią lub pluskiem, w wodzie służy za ster i napęd, na lądzie za podporę i przeciwwagę przy dźwiganiu ciężkich pali; jest również magazynem tłuszczu i organem termoregulacyjnym.

Konwalia majowa – roślina leśnego runa, ale sadzona jest również jako ozdoba i surowiec zielarski w miejskich parkach i ogrodach. Wyciągi z jej liści i kwiatów stosuje się w leczeniu chorób układu krążenia. W wielu kulturach była obdarzana bogatą symboliką, najczęściej związaną z miłością. Występuje zarówno w Biblii, jak i w mitologii germańskiej. W Polsce kojarzona jest z Matką Boską i przez niektórych nazywana jej łzami.

Kalina koralowa – ceniona roślina ozdobna i lecznicza. W medycynie ludowej od wieków stosowano ją jako środek rozkurczający, łagodzący ból miesiączkowy i zmniejszający krwawienie. Surowcem zielarskim jest kora z młodych pędów i owoce. Owoce na surowo są jadalne, choć niezbyt smaczne, a w dużych ilościach szkodliwe. Częsty motyw pieśni, symbol młodości i niewinności.

Rybitwa białoczelna – najmniejsza spośród rybitw, przez co jej sylwetka wydaje się nieco krępa. Tworzy niewielkie kolonie, które gniazdują na piaszczystych łachach i wyspach na brzegach Bugu, Narwi i Wisły, nad niektórymi jeziorami i nad Bałtykiem. Ich gniazda to małe dołki w piasku ze skąpą wyściółką. Poluje głównie na ryby i na owady. Objęta jest ścisłą ochroną gatunkową, dodatkowo obowiązuje zakaz fotografowania, filmowania lub obserwacji, które mogą płoszyć lub niepokoić tego ptaszka.

ATRAKCJE PRZYRODNICZE GMINY

NIEPOREĆ

Gmina Nieporęt, dzięki położeniu nad Jeziorem Zegrzyńskim, jest jedyną w swoim rodzaju turystyczną enklawą na Mazowszu. Jej tereny o każdej porze roku są miejscem wypoczynku mieszkańców warszawskiej aglomeracji, a walory przyrodnicze doceniają nawet najmniej wrażliwi na piękno natury. Zarówno zapaleni przyrodnicy, turyści, jak i poszukujący wytchnienia mieszkańcy położonego w pobliżu Legionowa, Pułtusza, Wołomina i Warszawy odnajdują tu azyl.

Ponad 80% powierzchni gminy stanowi Warszawski Obszar Chronionego Krajobrazu (WOCK). W jego granicach znajdują się zarówno rozległe, zwarte kompleksy leśne i łąkowe, jak i niewielkie, silnie rozdrobnione zadrzewienia i łąki o znacznej różnorodności biologicznej. Drugą formą ochrony przyrody są rezerваты: Puszcza Słupecka i Łęgi Czarnej Strugi.

Rezerваты

- Puszcza Słupecka położona w południowo-wschodniej części gminy Nieporęt, to 160 ha lasu po obu stronach rzeki Czarnej, wyodrębnionego z Warszawskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu. Ochroną objęte są tu zróżnicowane zbiorowiska leśne: łęgowe, olsowe, grądowe i bukowe z bogatymi stanowiskami rzadko występujących roślin, jak m.in. wawrzynek wilczełyko, bluszcz pospolity, zawilec żółty, kilka gatunków storczyków, a także porosty i grzyby niespotykane na Mazowszu. W rezerwacie gniazdują wilgi, czarne bociany, derkacze i żurawie, występują łosie, sarny, dziki, jenoty, lisy, a wśród gadów także żmija zygzakowata. Występujący tu grąd to wielogatunkowy, liściasty lub mieszany las z przewagą dębu i grabu. Grąd jest jednym z siedlisk przyrodniczych ujętych w programach Natura 2000, gdyż większość obszarów jego dawnego występowania (zazwyczaj żyzne brunatnoziemy) została zajęta przez tereny rolnicze lub uprawy lasów iglastych. W warstwie krzewów dominuje leszczyna, trzmielina, wiciokrzew, dereń oraz młode drzewa. Runo leśne jest silnie rozwinięte i występują w nim m.in. takie gatunki, jak niecierpek pospolity, nercznica samcza, bodziszek cuchnący oraz jadalne i trujące grzyby.

Słowo „puszcza” w nazwie rezerwatu może być nieco mylące, bo kojarzy się z pamiętającym zamierzchnie czasy, prastarym lasem i nietkniętymi ludzką stopą ostępami, a tutejszy drzewostan wcale nie jest „stary”, ma nie więcej niż kilkadziesiąt lat. Jeszcze w okresie międzywojennym był to obszar bezleśny. Las „pojawił się” na drodze sukcesji wtórnej oraz dzięki nasadzeniom. Wtórna sukcesja zachodzi, gdy „natura sięga po swoje” i wkracza na tereny wcześniej wydarte jej przez człowieka. Bo przed wiekami na obszarze dzisiejszego rezerwatu rzeczywiście istniała puszcza, pośród której lub na obrzeżu – trudno to dziś powiedzieć – znajdowała się miejscowość Słupno. Nazwa Puszcza Słupecka jest więc hołdem złożonym dla wykarczowanego przed wiekami lasu, pamiątką po nim i jako taka jest jak najbardziej na miejscu.

- Na południe od Puszczy Słupeckiej znajduje się niewielki, ok. 40-hektarowy rezerwat „Łęgi Czarnej Strugi”. Występuje tam olsza czarna, wiąz szypułkowy i jesion wyniosły. Drzewostan liczy 80 lat. W runie występują zioła chronione, m.in. wawrzynek wilczełyko, rzadko spotykany w rejonie warszawskim gajowiec żółty, niecierpek, szczyr trwały, kurdybanek.

Rezerwat jest siedliskiem m.in. traszki grzebieniastej i kumaka nizinnego, miejscem lęgu dla wielu gatunków ptaków, również drapieżnych oraz ostoją dzików, saren i łosi. Spotkać tu można również bobra europejskiego.

Łęgiem nazywamy zbiorowisko leśne występujące nad rzekami i potokami, na terenach okresowo zalewanych, związanych z wodami płynącymi, a także ze starorzeczami i zakolami rzek. Na drzewostan łęgu składają się przede wszystkim wierzby, olchy i topole. Wiosną kwitną w nim zawilce, przebiśniegi, żywokosty i gwiazdnice. Lato jest okresem suchym, w tym czasie rozwijają się rośliny zielne i pnącza, pokrzywy, porzeczники i chmiel zwyczajny. Ols to rodzaj łęgu nazwany tak dla podkreślenia, że dominującym gatunkiem są w nim olchy.

Trasy

Duże obszary leśne sprzyjają wycieczkom rowerowym. To nieinwazyjna forma poznawania przyrody, przyjazna dla dzikich mieszkańców lasu. Na terenie gminy wytyczono wiele tras rowerowych o różnym stopniu trudności.

- Na wyjątkową uwagę zasługuje najkrótsza z nich, tzw. Szlak Narwiański o długości 6,5 km. Biegnie wzdłuż Kanału Żerańskiego, zahacza o oba rezerваты i kończy się na tzw. Dziękuj Plaży w Nieporęcie. To największa i najchętniej odwiedzana plaża Jeziora Żegrzyńskiego, strzeżona przez ratowników, pięknie oświetlona, z licznymi alejkami i placem zabaw.
- Trasa zwana Liwecką – wchodzi w skład sieci tras VeloMazovia.
- Przez gminę Nieporęt przebiegają też nieźle oznakowane turystyczne szlaki „Książąt Mazowieckich” i „Bitwy Warszawskiej 1920 roku” oraz na terenie powiatu legionowskiego „Szlak Polski Walczącej”. Trasa jest bardzo dobrze oznakowana i wyposażona w tablice informacyjne

z QR codami, przedstawiającymi wydarzenia poczynając od rozbiorów Polski, przez powstania narodowe, okres II wojny światowej, prześladowań stalinowskich, aż do powstania NSZZ „Solidarność”.

Trasa rowerowa

- Wycieczkę rozpoczynamy przy stacji PKP w Nieporęcie, skąd mamy widok na Jezioro Zegrzyńskie i Dziką Plażę. W miasteczku warto m.in. zwrócić uwagę na barokowy kościół z 1655 roku.
- Droga nr 633 biegnąca wzdłuż Kanału Żerańskiego jedziemy aż do kładki, którą przedostaniemy się na drugą stronę kanału. Mijamy Grób Nieznanego Żołnierza z 1920 roku, przekraczamy drogę nr 631 i kierujemy się na południowy wschód.
- W okolicy rezerwatu Puszcza Słupecka, wśród bogactwa gatunków leśnej flory, mamy szansę spotkać rzadkich, bądź ciekawych przedstawicieli fauny, np. traszkę grzebieniastą, kumaka nizinny i zaskrońca albo lisa, jenota i sarnę, a jeśli uniesiemy wzrok, na pewno natrafimy na któregoś ze skrzydlatych mieszkańców leśnych ostępów, wilgę, kraskę albo bociana czarnego.
- Łęgi Czarnej Strugi to drugi rezerwat na naszej drodze. Obejmuje on różne lasy liściaste: łęgi, olsy i grądy w obniżeniu terenu ciągnącego się wzdłuż rzeczki Czarnej. Znajdują się tu siedliska bobra europejskiego, sarny, dzika i łosia, gniazdują też liczne gatunki ptaków: dzięcioł, kukułka, a także żuraw czy jastrząb.
- Dalej trasa wiedzie na północny-wschód.
- Nie wyjeżdżając z lasu, przecinamy ponownie drogę gminną nr 631 i dojeżdżamy do Radzymina. To miasto z wielowiekową tradycją, o czym świadczą liczne zabytki i pomniki.
- Kierujemy się ostro na północ, trzymamy się drogi 635, którą docieramy do fortu w Beniaminowie.
- Szlak wiedzie przez Uroczysko Białobrzegi, a następnie „wypada” na brzeg Jeziora Zegrzyńskiego i prowadzi na południowy wschód, do Portu Pilawa i Portu Nieporęt.
- Po dotarciu do drogi 631 skręcamy w prawo, przejeżdżamy nad Kanałem Żerańskim i dojeżdżamy do Dzikiej Plaży w Nieporęcie.

Rowerowa Pętla wokół Jeziora Zegrzyńskiego to nowa atrakcja turystyczna i przyrodnicza Krainy Dolnego Bugu i Jeziora Zegrzyńskiego. Pętlę tworzą trzy trasy rowerowe o różnym stopniu trudności. Przez gminę Nieporęt przebiega 36-kilometrowy szlak brązowy z Wieliszewa przez Serock, z metą w Nieporęcie. Omija on zatłoczone plaże nadwodnych hoteli i pensjonatów, prowadzi wąsem przeciwpowodziowym, po nadbrzeżnych ścieżkach i drogach polnych, kładką nad kanałem Żerańskim w Nieporęcie i leśnymi duktami lasów nieporęckich.

Jesion wyniosły – potężne i szybko rosnące drzewo. W ciągu pierwszych 100 lat jego wysokość osiąga nawet 40 metrów. Najwięcej jesionów rośnie w nadrzecznych lasach, wraz z olchami i dębami. Nie ma tylko jesionowych drzewostanów. Drewno jesionu należy do najbardziej wartościowych, jest ciężkie, twarde i elastyczne. Dawniej robiono z niego lance, łuki i narty, dziś wykorzystywane jest np. do produkcji parkietów.

Bluszczyk kurdybanek – jest pnączem. Kwitnie na niebiesko, a jego liście mieniają się w słońcu fioletowo, czerwono i bordowo. Płóży po ziemi, tworząc zwarty kobierzec, co czyni go kłopotliwym chwastem, gdy pojawi się w ogrodzie. Dzięki garbnikom zawartym w liściach, napar z suszu ma właściwości przeciwzapalne i antybakteryjne. Wspomaga pracę wątroby, przyspiesza metabolizm i jest sprawdzonym lekiem na zatrucia, również alkoholowe. Łagodzi dolegliwości reumatyczne i przyspiesza gojenie ran.

Żuraw – dostojny ptak o spokojnych, pełnych gracji ruchach i wytwornym upierzeniu. Jest największy wśród ptaków brodzących. Należy do gatunków migrujących, o przybyciu na mokradła oznajmia donośnym klangorem – jedynym w swoim rodzaju głosem. Jesienne odloty żurawi są wyjątkowym widowiskiem – ptaki łączą się w ogromne stada i buszują po polach i łąkach, wśród nieustannego klangoru.

Derkacz – skryty i płochliwy ptaszek, którego trudno dostrzec. Łatwiej go usłyszeć, szczególnie podczas godów, gdy samce wydają charakterystyczne dźwięki, od których nazwę wziął gatunek. Osiedla się w pobliżu łąk, pastwisk i pól uprawnych, najczęściej w dolinach rzek, w starorzeczach i w pobliżu bagien. Czynną ochroną objęte są derkacze i ich siedliska.

Jenot – nazywany psem japońskim, a przez kuśnierzy – ussyryjskim szopem. Pochodzi z północnowschodniej Azji. Należy do psowatych, jest drapieżnikiem, ale poza gryzoniami i ptakami, żywi się również ślimakami, owadami i roślinami. Przypomina szopa lub niewielkiego długowłosego psa z puszystym ogonem. Nie jest agresywny, łatwo go oswoić i udomowić. Jako jedyny przedstawiciel psiej rodziny zapada w sen zimowy.

Kumak nizinny – niewielki płaz przypominający ropuchę, którego samce w okresie godowym nawołują partnerki donośnym „kum”. Schwytany, pokrywa się białą, pianistą wydzieliną gruczołów jadowych. Nie jest niebezpieczna dla człowieka, ale działa drażniąco na błony śluzowe. Siedliskiem kumaków są zbiorniki ze stojącą wodą, gdzie żerują i rozmnażają się. Pokarm kumaka stanowią wodne owady i ich larwy, a także ślimaki i pająki.

Wilga przylatuje w maju, o czym oznajmia melodyjnym, donośnym śpiewem. Zamieszkuje doliny rzek, śródpolne zagajniki, skraje lasów, łąk i olsów, gdzie wysoko w koronach drzew zakłada gniazda. Żółto-czarny samiec i szaro-żółta samica budują je ściśle współpracując. Górne piętra lasu to dla wilgi strefa komfortu. Opuszcza ją, ale prawie nigdy nie siada na ziemi. Jeżeli chce się napić, spija rosę lub padającą deszcz.

Traszka zwyczajna – płaz z rodziny salamandrowatych, o wydłużonym, smukłym ciele koloru ciemnobrunatnego. Samica składa w środowisku wodnym jaja, z których po kilku dniach wylęgają się larwy. Postać dorosłą osiągają jesienią, kiedy opuszczają zbiornik i żyją na lądzie. Zimują w skupiskach, zagrzebane w ziemi lub w norach gryzoni. Są drapieżnikami. Te małe zwierzątka żyją nawet 10 lat.

ATRAKCJE PRZYRODNICZE GMINY

RADZYMIN

Gmina Radzymin leży ok. 20 km na północny-wschód od Warszawy, przy trasie S8. Radzymin znany jest jako „miasto cudu nad Wisłą” – Bitwy Warszawskiej 1920 r. Ale nie brak tu unikatowych na skalę Polski przyrodniczych atrakcji.

Gmina jest rolnicza, bez uciążliwego dla środowiska przemysłu. Północną granicę gminy Radzymin wyznacza Bug. Dolina Dolnego Bugu jest enklawą dzikiej przyrody. Nieregulowane koryto rzeczne sprzyja bioróżnorodności.

Przyroda

Odwiedzających okolice Radzymina zaskoczy niepozorna, lecz dzika i pełna życia rzeka Rządza. Nie przepływa przez żaden rezerwat, nie jest objęta programem ochrony siedlisk, ale nad jej brzegami żyje wiele interesujących gatunków fauny i flory.

W górnym biegu płynie przez cieniste olsy, w środkowym i dolnym odcinku meandruje między łąkami i pastwiskami. Zdziwia pięknem. Miejsc do łowienia ryb jest tu mnóstwo. Chłodna i stosunkowo czysta woda skrywa szczupaki, klenie, jazie, okonie i płocie. W górnym biegu Rządza jest regularnie zarybiana pstrągiem potokowym, można w niej znaleźć również lipienia i miętusa, a także wiele gatunków drobniejszych ryb.

Najlepszym sposobem, aby w pełni docenić urok tej rzeczki, jest spływ kajakowy. Podczas takiej wycieczki możemy w ciszy podejrzeć łabędzia i cyrankę, sieweczkę, trznadla czy remiza, a na brzegu bociana. Podpłynąć do trzcinowiska i nasycić oczy tańcem ważek świtezianek, a może nawet spotkać wydrę. Ten rzadki, piękny i inteligentny ssak widywany jest w pobliżu ujścia Rządzy do Jeziora Żegrzyńskiego.

Trasy

Mamy do wyboru oznakowane tematyczne szlaki rowerowe historyczne (np. „Bitwy Warszawskiej 1920 roku” i „Polski walczącej”) oraz liczne trasy przyrodnicze. Polecamy trasy biegnące wśród łąk, pól i lasów, łączące historię z przyrodą, a gminę Radzymin z ościennymi gminami Nieporęt i Dąbrowka.

Szlak I – Przyrodnicza trasa rowerowa

- Wycieczkę rozpoczynamy przy stacji PKP w Nieporęcie, skąd mamy widok na Jezioro Żegrzyńskie i Dziką Plażę. W miasteczku warto m.in. zwrócić uwagę na barokowy kościół z 1655 roku.
- Drogą nr 633 biegnącą wzdłuż Kanału Żerańskiego jedziemy aż do kładki, którą przedostaniemy się na drugą stronę kanału. Mijamy Grób Nieznanego Żołnierza z 1920 roku, przekraczamy drogę nr 631 i kierujemy się na południowy wschód.
- W okolicy rezerwatu Puszcza Słupecka, wśród bogactwa gatunków leśnej flory mamy szansę spotkać rzadkich, bądź ciekawych przedstawicieli fauny, np. traszkę grzebieniastą, kumaka nizinny i zaskrońca albo lisa, jenota i sarnę, a jeśli uniesiemy wzrok, na pewno natrafimy na któregoś ze skrzydlatych mieszkańców leśnych ostępów, wilgę, kraskę albo bociana czarnego.

- Łęgi Czarnej Strugi to drugi rezerwat na naszej drodze. Obejmuje on różne lasy liściaste: łęgi, olsy i grądy w obniżeniu terenu ciągnącego się wzdłuż rzeczki Czarnej. Znajdują się tu siedliska bobra europejskiego, sarny, dzika i łosia, gniazdują też liczne gatunki ptaków: dzięcioł, kukułka, a także żuraw czy jastrząb.

- Dalej trasa wiedzie na północny-wschód.

- Nie wyjeżdżając z lasu, przecinamy ponownie drogę gminną nr 631 i dojeżdżamy do Radzimina. To miasto z wielowiekową tradycją, o czym świadczą liczne zabytki i pomniki.

- Kierujemy się ostro na północ, trzymamy się drogi 635, którą docieramy do fortu w Beniaminowie.

- Szlak wiedzie przez Uroczysko Białobrzegi, a następnie „wypada” na brzeg Jeziora Zegrzyńskiego i prowadzi na południowy wschód, do Portu Pilawa i Portu Nieporęt.

- Po dotarciu do drogi 631 skręcamy w prawo, przejeżdżamy nad Kanałem Żerańskim i dojeżdżamy do Dzikiej Plaży w Nieporęcie.

Rowerowa Pętla wokół Jeziora Zegrzyńskiego to nowa atrakcja turystyczna i przyrodnicza Krainy Dolnego Bugu i Jeziora Zegrzyńskiego. Pętlę tworzą trzy trasy rowerowe o różnym stopniu trudności. Przez gminę Nieporęt przebiega 36-kilometrowy szlak brązowy z Wieliszewa przez Serock, z metą w Nieporęcie. Omija on zatłoczone plaże nadwodnych hoteli i pensjonatów, prowadzi wąsem przeciwpowodziowym, po nadbrzeżnych ścieżkach i drogach polnych, kładką nad kanałem Żerańskim w Nieporęcie i leśnymi duktami lasów nieporęckich.

Szlak II

- Startujemy w Białobrzegach i kierujemy się na północ, między brzegiem Zalewu Zegrzyńskiego i skrajem Uroczyska Białobrzegi. Odcinek jest bardzo urozmaicony, wiedzie przez torfowe łąki i bory sosnowe. Można spotkać tu wodne ptactwo, m.in. czaple, łabędzie i kaczki oraz zwierzynę leśną, zające, sarny, łosie.

- Jadąc wciąż na północ, przekroczymy w Ryni Rządę i mamy do wyboru trochę dłuższą trasę do Arciechowa, gdzie Bug wpada do Narwi lub przez wieś Załubice, polnymi ścieżkami do miejsca, gdzie naszym oczom ukażą się dominujące w krajobrazie pomnikowe dęby zwane Mocarzami.

- Obie trasy spotkają się nad Bugiem, skąd dotrzemy do Kuligowa, w którym trzeba odwiedzić Skansen Kultury Ludowej i Ziemiańskiej oraz „kąpiące się krowy” w rozlewiskach starorzecza Bugu, na tzw. Paśniku.

- Dalsza część trasy prowadzi wśród typowego mazowieckiego krajobrazu wiejskiego. Monotonie łąk i pól urozmaici spłoszona kuropatwa lub bażant, krążący ponad głowami myszołów lub pustułka.

- W Ślężanach natkniemy się na XIX-wieczny pałac otoczony rozległym romantycznym parkiem, do którego prowadzi aleja kasztanowa.

- Dalej szlak wiedzie na południe, wprost do Dąbrówki, miejsca chrztu Kamila Cypriana Norwida.

- Z Dąbrówki ruszamy do Radzimina, gdzie warto zobaczyć zabytkową kolegiatę wraz z dzwonnica, niedawno odremontowany „domek ogrodnika” – jedyny budynek, który ocalał z XVIII-wiecznej posiadłości Księżnej Eleonory Czarторыskiej, w otoczeniu resztek parku krajobrazowego pamiętającego Księżnę.

Myszołów – najczęściej spotykany przedstawiciel jastrzębiowatych w Polsce. To drapieżnik. Poluje głównie na gryzonie. Na siedliska wybiera obrzeża lasów, śródpolne zagajniki i aleje drzew przecinające pola uprawne. Buduje dość duże, dochodzące do metra średnicy gniazda. Możemy go spotkać, gdy czatuje na ofiarę na jakimś podwyższeniu, słupie lub kołku ogrodzeniowym.

Ropucha – zjada ogromne ilości szkodników upraw, od owadów i ich larw, przez ślimaki, do młodych gryzoni. Największy przedstawiciel płazów bezogonowych w Polsce. Zamieszkuje wilgotne lasy liściaste, łąki i pola uprawne. Poza okresem godowym prowadzi lądowy tryb życia, ale do rozmnażania bezwzględnie potrzebuje wody. Jest gatunkiem chronionym.

Kaczeńce – wieloletnie rośliny nadwodne o ciemnozielonych błyszczących liściach i złociście żółtych drobnych kwiatach, które pojawiają się już w marcu i cieszą oczy nawet do czerwca. Oficjalna nazwa kaczeńca, knieć błotna, zdradza, gdzie ich poszukiwać. Ich kwiaty zawierają toksyczne substancje działające drażniąco na układ pokarmowy.

Ważki świtezianki – dwa gatunki podobne do siebie, ale o innych upodobaniach. Świtezianka dziewica wybiera odcinki leśne i miejsca zacienione, a świtezianka błyszcząca lata na otwartych obszarach wód, w miejscach nasłonecznionych. To drapieżniki – larwy żywią się planktonem, później larwami innych owadów i wyjadają ślimaki z muszli. Dorośle preferują mszyce i pajęczaki. Ofiary błyskawicznie uśmiercają i rozrywają przy pomocy silnych żuwaczek.

Remiz – mniejszy od wróbla ptaszek o charakterystycznym upierzeniu. Zamieszkuje nadrzeczne łęgi oraz zadrzewione groble i brzegi jezior. Jego gniazdo ma kształt kulistej torby z bocznym wejściem umieszczone na końcach cienkich gałęzi, często nad samą wodą. Pożywieniem remiza są owady, ale także nasiona trzcin lub brzozy.

Modraszka – nazywana sikorą modrą z racji podobieństwa do sikory bogatki. Jest jednak mniejsza, smuklejsza i modra, czyli niebieskawa. Ma delikatny i dźwięczny jak dzwoneczek głos. Nie odlatuje nawet w najmroźniejsze zimy. Gniazduje w małych dziuplach wykutych najczęściej przez dzięcioły. Spotkać ją można w parku i w lesie, ale jej ulubionym siedliskiem są doliny rzeczne, podtapiane okresowo olsy i łęgi.

Wydra europejska – typowy drapieżnik. Jest związana ze środowiskiem wodnym i poluje głównie na ryby i wodne ptactwo. Doskonale pływa. Można ją spotkać nad brzegiem Bałtyku, rzek, jezior i stawów. W ich pobliżu buduje nory. Jest objęta częściową ochroną. Może liczyć na polskie prawo, gdy ma młode lub jest w ciąży, chyba że pojawi się w obrębie stawów hodowlanych.

Pałka szerokolistna – najczęściej spotykana roślina porastająca brzegi jezior, stawów, rowy i starorzecza oraz wolno płynące wody przybrzeżne rzek. Jest bardzo żywotna i rośnie najgłębiej spośród roślin strefy przybrzeżnej. Ma właściwości oczyszczające – obsadza się nią biologiczne oczyszczalnie ścieków, wody skażone przez związki azotu, metali ciężkich i pestycydy. Obsadzanie nią brzegów sztucznych zbiorników wodnych zachęca ptaki do osiedlania się wokół nich.

Badylarka - jeden z najmniejszych gryzoni na świecie i najmniejszych ssaków w Polsce. Jest to mysz zamieszkująca w zaroślach, na brzegach jezior i rzek, wilgotnych łąkach i na polach uprawnych. Nie buduje nor, lecz gniazda z traw zawieszane na łodygach trzciny i gałązkach krzewów. Żywi się nasionami, zbożami, zielonymi częściami roślin, a jesienią owadami. Zimą nie zapada w sen, przenosi się do stodół, stajni i stogów.

Żółw błotny – jedyny naturalnie występujący na terenie Polski żółw. Siedliskiem tego gada są moczary, bagna i trzęsawiska. Większość czasu przebywa w wodzie, jest sprawnym pływakiem, a na lądzie porusza się znacznie wolniej. Nasz klimat nie sprzyja zarodkom i młodym żółwiom, zagrażają im niskie temperatury i drapieżniki, w tym lisy, kuny i kruki. Dorosłość osiąga zaledwie kilka procent z nich.

Zaskroniec – najbardziej pospolity wąż w Polsce i w Europie, objęty ochroną prawną. Nie jest jadowity, ani w żaden sposób niebezpieczny dla człowieka. Zagrożony, wydziela z gruczołów kloacznych białą cuchnącą ciecz. Spotkać go można, gdy wygrzewa się na drodze, ale na siedliska wybiera okolice zbiorników wodnych. Świetnie pływa i nurkuje. Jest drapieżny, poluje głównie na płazy i małe ryby, a zdobycz chwytą zębami.

Rosiczka okrągłolistna – roślina „mięsożerna”. Jej barwa i zapach przyciąga owady, które siadają na liściach i wpadają w pułapkę, liść zamyka się, a kwas mrówkowy trawi insekta. Po 24 godzinach liść otwiera się i czyha na kolejną ofiarę. Ziele rosiczki stosuje się w leczeniu przeziębień, grypy, anginy, zapaleniach płuc i gardła. Można ją hodować w domu.

ATRAKCJE PRZYRODNICZE GMINY
SEROCK

Gmina Serock leży 40 km od Warszawy, nad Zalewem Zegrzyńskim, u zbiegu Bugu i Narwi. Gmina obejmuje miasto Serock, 28 wsi i osiedle Zegrze. Dwie trzecie jej powierzchni objęte jest Warszawskim Obszarem Chronionego Krajobrazu z wyodrębnionymi trzema rezerwatami przyrody – Jadwisin, Wąwóz Szaniawskiego i Zegrze.

Serock to jedno z najstarszych miast mazowieckich, położone na wysokim brzegu Narwi. Centralnym punktem miasta jest rynek z oryginalnym brukiem z XVIII w. i neoklasycystycznym ratuszem. W pobliżu jest kościół obronny z XVI wieku pw. Najświętszej Marii Panny, z witrażami z połowy XIX wieku oraz barokowymi ołtarzami. Za kościołem rozpościera się malownicza panorama ujścia Bugu do Narwi.

W odległości kilkudziesięciu metrów od kościoła znajduje się Izba Pamięci i Tradycji Rybackich. To małe, nowoczesne, z ciekawymi elementami multimedialnymi muzeum mieści się w niepozornym, drewnianym budynku dawnej szkoły podstawowej. Ekspozycja przybliży ponad 600-letnią historię Serocka, Zalewu Zegrzyńskiego (Jeziora Zegrzyńskiego) i najciekawszych miejsc w okolicy. Strategiczne położenie Serocka u zbiegu Bugu i Narwi było dobrodziejstwem w czasach pokoju i przekleństwem w czasach wojny.

Planując wycieczkę przez gminę Serock, warto zboczyć z zaplanowanej trasy, by obejrzeć ciekawą, leżącą na uboczu kapliczkę czy ruiny dawnych fortyfikacji z napoleońskich lub carskich czasów.

W okolicach Jeziora Zegrzyńskiego, na brzegach Narwi i Bugu występuje wielu gatunków zwierząt i ptaków oraz bujna roślinność. Biegające przez gminę szlaki pieszo-rowerowe o charakterze krajoznawczym i przyrodniczym stanowią propozycję dla turystów lubiących aktywny wypoczynek. Doprowadzą one do atrakcyjnych historycznie i przyrodniczo zakątków, osadzonych w pięknym krajobrazie.

Wokół Jeziora Zegrzyńskiego i wzdłuż Narwi znajdują się ośrodki wypoczynkowe i hotele, w Zegrzu i Jadwisinie porty jachtowe, w Serocku – molo i plaża z zapleczem rekreacyjno-sportowym. Liczne obiekty agroturystyczne i gastronomiczne, wypożyczalnie rowerów i sprzętu wodnego stwarzają doskonałe warunki do uprawiania turystyki.

Rezerваты

Rezerваты przyrody zlokalizowane wokół Serocka to pozostałości po pierwotnej puszczy, która przed wiekami pokrywała tereny dzisiejszej gminy. Celem ich utworzenia było zachowanie różnorodnych skupisk leśnych.

- **Rezerwat Zegrze** porasta bór mieszany. Znajdziemy tu dęby bezszypułkowe, na Mazowszu rzadsze, a tu bardziej liczne od szypułkowych. Spośród najstarszych okazów dębu i lipy drobnolistnej kilkanaście jest pomnikami przyrody. W warstwie krzewów występuje m.in. kruszyna i jałowiec. W runie natomiast są rośliny chronione: lilia złotogłów, narparznica zwyczajna, orlik pospolity, turówka zwyczajna. Choć obszary leśne są tu stosunkowo niewielkie, jednak można spotkać sporo zwierząt: dzięcioła, dudka, ryjówkę aksamitną, a także sarny, dziki i lisy.

- **Jadwisin** to 100 ha lasu grądowego porastającego wysoką skarpę Narwi i mieszanego lasu otaczającego folwark i pałac Radziwiłłów. Ozdobą rezerwatu są wiekowe dęby, sosny i lipy.
- **Zbocza Wąwozu Szaniawskiego** pokrywa grąd, mieszany las z przewagą dębu szypułkowego, grabu, sosny. Urozmaicenie stanowi resztkę drzewostanu parkowego w pobliżu ruin dworu – dawnej siedziby rodziny Szaniawskich, a wcześniej Radziwiłłów. Rośnie tu wyjątkowy trójpienny klon, topole kanadyjskie, robinie i tuje. Na tym niewielkim terenie wyróżniono 34 pomniki przyrody, w tym dwa głązy, a świat zwierząt reprezentowany jest przez lisy, wiewiórki i sarny.

Trasy

Oznakowane szlaki rowerowe o różnym stopniu trudności umożliwiają przejechanie gminy wzdłuż i wszerz i poznanie najpiękniejszych przyrodniczych zakątków i ciekawych miejsc związanych z historią regionu. Miłośnicy natury docenią zwłaszcza szlak Niebieski – zlokalizowany w widłach Narwi i Bugu, prowadzący przez wschodnią część gminy oraz szlaki wiodące z Serocka do Jadwisina ścieżką wzdłuż Narwi. Z wykorzystaniem oznakowania PTTK przez gminę Serock wiedzie jedna z pięciu przyrodniczych tras rowerowych tworzących razem wielką pętlę wokół Zalewu Zegrzyńskiego.

Szlak rowerowy

- Szlak rowerowy zaczyna się w Zegrzu Południowym, biegnie ścieżką wzdłuż wału przeciwpowodziowego Narwi, zahacza o rezerwat Wieliszewskie Łęgi i plażę.
- Za zaporą w Dębem skręca na północ i drogą gminną prowadzi w kierunku Zespołu Przyrodniczo-Krajobrazowego Dębe i dalej do fortu o tej samej nazwie.
- Następnie wita nas Rezerwat Zegrze, spadkobierca puszczy Serockiej. Pośród starodrzewia spotkać możemy wiele rzadkich, chronionych gatunków roślin oraz dzikie zwierzęta.
- Mijając Uroczysko Zegrze i Jezioro Chojno, trasa biegnie do drogi krajowej Warszawa-Pułtusk, a potem kieruje na rynek zabytkowego Serocka, gdzie trzeba zobaczyć Grodzisko Barbarka i gotycki kościół na wysokiej narwiańskiej skarpie, a potem odpocząć na plaży miejskiej.
- Kolejne ciekawe miejsca czekają na odcinku od Jadwisina do Zegrza – Pałac Radziwiłłów z końca XVIII wieku i otaczający go leśny rezerwat Jadwisin. Łączy się on z kolejną przyrodniczą atrakcją, Wąwozem Szaniawskiego.
- Trasa kończy się w Zegrzu, gdzie czekają carskie forty – pozostałość po twierdzy Zegrze.

Ścieżki edukacyjne

- Szczególną atrakcją, zwłaszcza dla najmłodszych turystów, jest Ścieżka Dydaktyczna Krajoznawczo-Turystyczna między Serockiem i Jadwisinem. Znajdują się tu tablice edukacyjne informujące o otaczającej przyrodzie. Dowiadujemy się, co zamieszkuje tutejszy zbiornik wodny czy obszar leśny. Poznajemy różne gatunki drzew oraz zwierząt występujących na obszarach chronionych rezerwatów Jadwisin i Wąwóz Szaniawskiego.
- Na północ od Serocka, w Wierzbicy nad Narwią, w pobliżu stacji wędkarskiej znajduje się ok. 100-metrowa ścieżka rybacka.

Lipa drobnolistna – dożywające kilkuset lat drzewo, które osiąga do 40 m wysokości i tworzy rozłożystą koronę. Jeden z głównych gatunków lasów grądowych. Suszone kwiatostany mają zastosowanie w zielarstwie, napary działają napotnie, wspomagając leczenie przeziębień, zapalenia oskrzeli, gardła i nerek. Zapach kwitnących lip przyciąga pszczoły, które wytwarzają miód lipowy.

Dudek – wędrowny ptak, który w locie wygląda jak motyl lub wachlarz. Upierzenie ciała i głowy jest gliniasto-rude, na skrzydłach i grzbiecie ma czarne i białe paski. Przylatuje w kwietniu, gniazda zakłada w dziuplach spróchniałych drzew, na obrzeżach lasów i w starych parkach. Żywi się dużymi owadami, np. konikami polnymi i chrząszczami, poluje głównie na łąkach. Gatunek zagrożony wyginięciem – i ptak, i jego naturalne siedliska są objęte ochroną.

Ryjówka aksamitna – maleńki drapieżny gryzoń, żyjący w lasach, parkach i łąkowych zaroślach. Buduje nory prowadzące do labiryntów podziemnych korytarzy. Wspina się i pływa. Ma słaby wzrok. Czasem pada ofiarą większych drapieżników. Wobec zagrożenia wydziela cuchnący, przypominający piżmo zapach. Żyje 15-18 miesięcy, w tym czasie może wydać na świat nawet 4 mioty potomstwa.

Bielik – przedstawiciel „orfanów”, należy do rodziny jastrzębiowatych. Symbol Polski – wielki i majestatyczny. Rozpiętość jego skrzydeł w locie dochodzi do 2,4 m, ma imponującą sylwetkę, ogromne żółte szpony i potężny dziób. Gatunek ściśle chroniony i niezwykle rzadki, bo coraz mniej jest starodrzewia nad brzegami otwartych zbiorników wodnych. Jego pokarm stanowią głównie ryby, rzadziej małe ssaki i padlina.

Lilia złotogłów – jeden z najpiękniejszych, naturalnie występujących w Polsce kwiatów. Najwięcej lili rośnie w Tatrach i Sudetach. Gatunek objęty ochroną prawną. Występuje w świetlistych grądach i buczynach, w pobliżu strumieni i leśnych sadzawek. Kwitnie od końca czerwca do sierpnia. Uznawana była za roślinę magiczną, przypisywano jej moc otwierania wszystkich zamków i przemiany zwykłego metalu w złoto.

Żmija zygzakowata – jedyny w Polsce jadowity wąż. Jak wszystkie polskie gady, podlega ochronie gatunkowej. Lubi torfowiska, gęste zarośla i szczeliny skalne. To drapieżnik, żywi się małymi gryzoniami, jaszczurkami, żabami i pisklętami. Ofiary kąsa, wtłaczając do ich organizmu zabójcze toksyny. Jej jad dla dorosłego zdrowego człowieka nie jest śmiertelny. W razie ukąszenia trzeba jednak udać się do lekarza i przyjąć surowicę przeciwwadową.

Sarna – ssak z rodziny jeleniowatych. Często uważana za samicę jelenia, chociaż ze względu na różnicę wielkości nie należy mylić tych dwóch gatunków. Jeleń waży nawet 300 kg, a samiec sarny, kozioł, maksymalnie 35 kg. Pierwotnie zwierzęta te zasiedlały tylko lasy, ale dziś z powodu wycinki i rozwoju rolnictwa, spotyka się je częściej na polach i łąkach.

Łabędź niemy – największy w Polsce i jeden z najcięższych na świecie ptak latający. Waga samców dochodzi do 14 kg. Do niedawna gatunek wędrowny, ale coraz częściej zimujący. Symbol wierności w bardzo dosłownym znaczeniu. Para łabędzi niemych przebywa ze sobą całe życie. Ptaki razem zakładają gniazdo, razem wędrują, razem przebywają na zimowisku i razem odchowują potomstwo.

Orlik Krzykliwy. Mimo, że wielkością ustępuje innym orłom, a siedliska dzieli z pospolitymi myszówkami, jastrzębiami i błotniakami, łatwo go rozpoznać, bo sylwetka zdradza jego szlachetne pochodzenie. Gniazda zakłada w niedostępnych dla ludzi częściach lasu, w koronach starych dębów lub olch. Łączy się w pary na całe życie. Rodzice wspólnie budują gniazda, wysiadują jaja i dzielą się opieką nad pisklętami.

Wilk to inteligentny i wytrwały drapieżnik. Zazwyczaj żyje i poluje w grupach liczących od kilku do kilkunastu sztuk, zwanych watahami. Jak większość drapieżników, na swoje ofiary wybiera zwierzęta najłatwiej dostępne. W poszukiwaniu pożywienia przemierza dziesiątki kilometrów, a szukając partnerki nawet setki.

Grażel żółty zwany jest również grzybieniem żółtym. Jest gatunkiem chronionym, pomimo, że dość pospolicie występuje w wodach stojących i wolno płynących polskich stawów, jezior i rzek. Kwitnie jaskrawożółto od czerwca do września. Szypułki kwiatów mają długość nawet 3 metrów, a todygi pływających, skórzastych i wielkich liści do 4 metrów. Kwiaty i liście są trujące.

Jaskółka brzegówka to najmniejsza z rodzimych jaskółek. Jest też bardziej krępa, a jej ogon mniej rozwidlony, niż u gniazdujących w pobliżu ludzkich siedzib kuzynek. Brzegówka to jeden z nielicznych ptaków wyprowadzających lęgi w norach. Na swe schronienia wybiera urwiste brzegi rzek i innych zbiorników wodnych, także zwirowni i wyrobisk piasku, drążąc 50-100 centymetrowe tunele, zakończone komorą lęgową.

ATRAKCJE PRZYRODNICZE GMINY

WIELISZEW

Gmina Wieliszew leży niespełna 30 km od Warszawy, w dolnym biegu Narwi, przedzielonym zaporą i elektrownią wodną we wsi Dębe. Duże zespoły leśne, rozległe łąki i pomniki przyrody tworzą enklawę z doskonałymi warunkami do wypoczynku i rekreacji. Po Łąkach Wieliszewskich wiosną i latem można wędrować lub jeździć rowerem, podziwiać bogactwo przyrody i odpoczywać.

To kraina jezior, z których największe Jezioro Zegrzyńskie wyznacza północną granicę gminy – od Zegrza Południowego, wzdłuż Rezerwatu Wieliszewskie Łęgi i nadnarwiańskich łąk, aż po zaporę w Dębem. Kolejne co do wielkości jeziora leżące poniżej zapory, to Góra i Klucz w pradolinie Narwi. Nieopodal znajduje się jeszcze jezioro Olszewskie i liczne stawy. Na tych akwenach spotkać można m.in. łabędzie i kaczki krzyżówki, które tu bezpiecznie wychowują potomstwo.

Siedzibą gminy jest Wieliszew położony na skarpie nad Jeziorem Wieliszewskim, które jest starorzeczem Narwi. W pobliżu szosy warszawskiej, w sąsiedztwie dużego obszaru leśnego zwanego uroczyskiem, jest jeszcze dawne wyrobisko torfu, oaza ciszy i spokoju, niegdyś raj dla wędkarzy, jezioro Kwietniówka.

Kilka lat temu powstała elegancka promenada wzdłuż Jeziora Wieliszewskiego. Wykarczowano przybrzeżne zarośla, co pozwoliło odsłonić przeciwległy brzeg, łąki i biały krzyż. Na całej trasie są nowe ławeczki, kosze na śmieci, dobre oświetlenie. Można spacerować, dzieci jeżdżą tu na rolkach, zimą zjeżdżają na sankach. Natomiast po drugiej stronie, od kościoła do ruin Pałacu Poniatowskich pozostawiono nieoczyszczony brzeg jeziora, co umożliwia poznawanie bogatej bagiennej roślinności, kwitnącej i pachnącej latem. Warto rzucić okiem na dawną siedzibę książęcego rodu, gdzie zachowały się fragmenty murów i sklepień. Pałac był pięknie usytuowany, z widokiem na starorzecze Narwi i malownicze łąki. W pobliżu zachowały się zabudowania folwarczne.

Latem popularną atrakcją jest jedna z piękniejszych nad Jeziorem Zegrzyńskim plaż, otoczona wodami dawnej Narwi, z lasem, a w nim ścieżkami rowerowymi.

Przyroda

Warszawski Obszar Chronionego Krajobrazu obejmuje dwie trzecie powierzchni gminy. Część z tych terenów podlega szczególnej ochronie ekologicznej. Należą do nich: rzeka Narew w granicy wałów przeciwpowodziowych, jezioro Klucz i otaczający je zespół łąkowo-leśny, las Sikory oraz zespoły torfowo-leśne Kałuszyn i Poddębie. Położony tuż przy granicy z Zegrzem rezerwat „Łęgi Wieliszewskie”, zwany też „Storczykowym Gajem”, jest jednym z najbogatszych stanowisk storczyka na Mazowszu.

W okolicach Kępy Kikolskiej powstaje kolejny rezerwat. Ochroną ma zostać objęty stuletni las o charakterze łągu wierzbowo-topolowego. Znajduje się tutaj jedna z dwóch w tej części Mazowsza kolonia lęgowa czapli siwej. Wybierając się na wędrowkę, warto zaopatrzyć się w lornetkę, aby móc podziwiać mnogość gatunków osiadłych tu ptaków. W lasach natknąć się można na jelenie, sarny i dziki, które szczególnie upodobały sobie leśne zagajniki i podmokłe tereny. O czystości środowiska wodnego gminy świadczy także obecność bobrów i wydr.

Trasy

Przyrodnicze atrakcje Wieliszewa i okolic najłatwiej w pełni docenić podczas wycieczki rowerowej. Umożliwiają to nieźle oznakowane turystyczne trasy PTTK, w tym dwie przyrodnicze, łączące Wieliszew z Serockiem, Jabłonną i Nieporętem. Wycieczkę można rozpocząć (lub zakończyć) np. w Nowym Dworze Mazowieckim lub Modlinie, w Legionowie lub Radzyminie, gdyż rowerowe ścieżki oplatają cały powiat legionowski i są częścią wojewódzkiej, krajowej, a także międzynarodowej sieci tras rowerowych (Euro-Velo).

Trasa 1:

Gratką dla miłośników zarówno dwóch kółek, jak i natury, jest trasa łącząca Wieliszew z Jabłonną:

- 45-kilometrowa rowerowa trasa przyrodnicza łącząca Jabłonną i Wieliszew, jeden z pięciu rowerowych szlaków przyrodniczych wytyczonych wokół Jeziora Zegrzyńskiego z wykorzystaniem oznakowania PTTK, wzdłuż dolin Wisty, Narwi i Bugu. Możemy tę trasę podzielić na etapy i zaplanować pieszą wycieczkę.
- Rozpoczynamy w Zegrzu lub w Legionowie, od Wieliszewskich Łęgów lub Jabłonowskiego Bukowca. Przedstawiamy drugi wariant.
- Starujemy w Zegrzu Południowym i od razu wjeżdżamy na wał przeciwpowodziowy Narwi. Po lewej ręce, aż po Wieliszew, rozciąga się pradolina Narwi porośnięta łęgowym lasem i zaroślami. Utworzony tu rezerwat Wieliszewskie Łęgi powita wszystkimi odcieniami zieleni, upstrzonej żółcią kosadźców – dzikich irysów i jaskrów oraz słodkimi barwami kilkunastu gatunków storczyków.
- Z prawej strony nad szeroko rozlaną Narwią mijamy plażę wieliszewską, a następnie, aż do zapory w Dębem, długi odcinek ze stanowiskami wędkarskimi kuszącymi zapalonych łowców ryb. Amatorzy łowów fotograficznych mają szansę zdobyć tu wyjątkowe trofea, bo wśród krążącego nad głowami ptactwa, oprócz pospolitych mew i rybitw, można wypatrzyć gatunki ciekawe i rzadkie, jak czapla siwa, kormoran czy rybołów.
- Cały czas przemierzamy się ponadregionalnym korytarzem ekologicznym, wzdłuż Narwi, mijając po drodze Uroczysko Klucz nad jeziorem o tej samej nazwie i las Sikory.
- W okolicach Kępy Kikolskiej Narew kieruje się na południe, a wraz z nią i nasza trasa. W Górze miłośników historii zatrzymają ruiny Pałacu Poniatowskich z 1780 r.
- Forty w Janówku Pierwszym mogą być atrakcją nie tylko dla miłośników militariów, ale dla wszystkich turystów spragnionych niecodziennych wrażeń, bo oprócz spotkania z historią można tu liczyć na spotkanie z rezydentem opuszczonych fortyfikacji – nockiem dużym.
- Jadąc wciąż na południe, przecinamy szosę 631, linię kolejową, potem kolejną gminną drogę i docieramy do jabłonowskiej części szlaku rowerowego.
- W miejscowości Wólka Górska wjeżdżamy na wał przeciwpowodziowy Wisły, a naszym oczom ukazują się malownicze Kępy Kazuńskie prezentujące bogactwo flory i fauny zarastającego stopniowo starorzecza. Spotkamy tu chronioną rybitwę białoczelną, trznadla, remiza i czajkę, a także brodzącego w rozlewiskach kulika wielkiego, brodzieca piskliwego, żurawia, a nawet wyjątkowo rzadkiego rybołowa.

- W Rajszewie warto zrelaksować się na polu golfowym, albo mocniej nacisnąć na pedały i znaleźć się w leśnym rezerwacie Jabłonna, by w cieniście zaciszu wypatrywać jego mieszkańców, saren i lisów, sójek i dzięciołów.
- Kolejny rezerwat na trasie to Ławice Kiełpińskie, obejmujący liczne wyspy, piaszczyste łachy i wysokie brzegi Wisły, wśród których idealne miejsca do łęgów znalazły sieweczki, rybitwy, nurogęsi i zimorodki.
- W Jabłonce obowiązkowym punktem programu jest Pałac Poniatowskich – perełka architektury otoczona zabytkowym arkiem.
- Następnie drogą nr 61 kierujemy się na północ w stronę Legionowa, ale warto z niej zjechać i ostatni raz odetchnąć leśnym powietrzem w Bukowcu Jabłonnoskim, drugim z leśnych rezerwatów w tej gminie.
- Ostatni etap podróży to Legionowo, miasto przyjazne mieszkańcom i atrakcyjne dla turystów, nowoczesne, ale niepozbawione zabytków z okresu zaborów oraz miejsc upamiętniających wydarzenia historyczne.

Trasa 2:

- Rozpoczyna się w Zegrzu i biegnie przez Wieliszewskie Łęgi, wzdłuż północnej granicy gminy, wałem przeciwpowodziowym Narwi i ścieżkami wzdłuż jej brzegów. Ze względu na długość trasy – 36 km – polecana jest ona zwłaszcza rowerzystom.
- Kto zdecyduje się ją przejechać, pozna atrakcje przyrodnicze zarówno okolic Wieliszewa, jak i Serocka, bo szlak w Dębem skręca na północ, przekracza granicę gmin i wiedzie przez Rezerwat Zegrze, spadkobiercę puszczy Serockiej, dalej mija Jezioro Chojno i kieruje na rynek zabytkowego miasteczka.
- Serock zachęca do dłuższego pobytu. Koniecznie trzeba zobaczyć Grodzisko Barbarka i gotycki kościół na wysokiej narwiańskiej skarpie, a potem odpocząć na plaży miejskiej.
- Kolejne ciekawe miejsca czekają na odcinku od Jadwisina do Zegrza, Pałac Radziwiłłów w Jadwisinie i rezerwat przyrody Wąwóz Szaniawskiego, a w Zegrzu forty i Pałac Krasińskich.
- Trasa kończy się w porcie w Zegrzynie.

Chmiel zwyczajny – wieloletnie pnącze rosnące dziko w wilgotnych lasach, rowach i zaroślach nad brzegami rzek. Łodyga chmielu płoży się po ziemi, a jeśli ma po czym, wspina do góry. „Szyszki chmielu”, w rzeczywistości żeńskie kwiatostany, są cenionym surowcem zielarskim i kosmetycznym. Żywica działa uspokajająco, bakteriostatycznie, przeciwwirusowo, przeciwgrzybiczo i przeciwnowotworowo. Opóźnia procesy starzenia. Najbardziej kojarzony z piwowarstwem – wywar z szyszek wykorzystywany jest jako przyprawa do brzechki.

Storczyki – rosną w strefie tropikalnej, ale występują również w Polsce. Są zagrożone wyginięciem i podlegają ochronie. Najbardziej okazały jest długowieczny obuwik pospolity, który występuje w świetlistych lasach i na kserotomicznych murawach, często obok kruszczyka błotnego czy błotnika bladego. Na torfowiskach jest kruszczyk szerokolistny, odmiany stoplamków oraz wąż błotny. Łąki i pastwiska wybiera storczyk samiczy, błotny i cuchnący, a bory szpilkowe – także jednostronna, kukuczka kapturkowata czy listera sercowata.

Kaczka krzyżówka – najliczniejszy w Polsce przedstawiciel kaczek rodziny. Zasiedla zarówno naturalne jeziora i rzeki, jak i parkowe stawy, glinianki i kanały. Kaczory zwłaszcza w okresie godowym charakteryzują się przepięknym kontrastowym upierzeniem. Ubarwienie kaczek-samic jest dużo bardziej stonowane. Pożywieniem jest wszystko, co zdołają złowić lub upolować.

Wierzba biała – była symbolem odradzającego się życia, a jej „baze” tradycyjnie zdobiły wielkanocne palmy. Uważano ją za schronienie diabła Boruty lub bramę do innego świata. Jest gatunkiem pospolitym, docenianym jako sprzymierzeniec w walce z powodzią, bo lubi tereny okresowo zalewane. Przycinanie konarów nadaje wierzbie kojarzoną z Mazowszem formę „głowiastą”. Ma działanie lecznicze, zawiera salicynę o silnym działaniu przeciwzapalnym, przeciwgorączkowym i ściągającym.

Szczupak – „wysoko wyspecjalizowany” drapieżnik. Szczupak atakuje z miejsca, pruje wodę niczym strzałą. Zasiedla jeziora i nizinne rzeki, gdzie jeśli zdąży, zanim trafi na haczyk, może dorosnąć do rozmiaru 1,5 m i ponad 10 kg wagi. Jego wymiar ochronny to 50 cm, tzn. że mniejsze osobniki trzeba wypuścić do wody.

Dereń świdwa – jedyny rosnący dziko przedstawiciel rodziny dereni w Polsce. Dereń jadalny, jego krewniak, uprawiany jest ze względu na smaczne i zdrowe owoce. Świdwa jest krzewem dość pospolicie spotykanym w nadrzecznym krajobrazie, pośród wilgotnych łąk, a także jako roślina ozdobna w parkach i ogrodach. Owoce, granatowe kulczki zebrane w grona, dla ludzi trujące, stanowią przysmak ptaków.

Nocek duży – mierzący 7-8 cm nietoperz, którego skrzydła mają rozpiętość do 40 cm. Zamieszkuje głównie lasy o ubogim poszyciu, otwarte przestrzenie pól uprawnych, pastwisk, łąk i sadów, gdzie poluje na duże owady i ich larwy, chrząszcze i pająki. Zimuje w ciepłych piwnicach, fortyfikacjach, opuszczonych sztolniach i jaskiniach. Sen zimowy trwa od października do kwietnia. W Polsce nocki objęte są ochroną. Żyją nawet 25 lat.

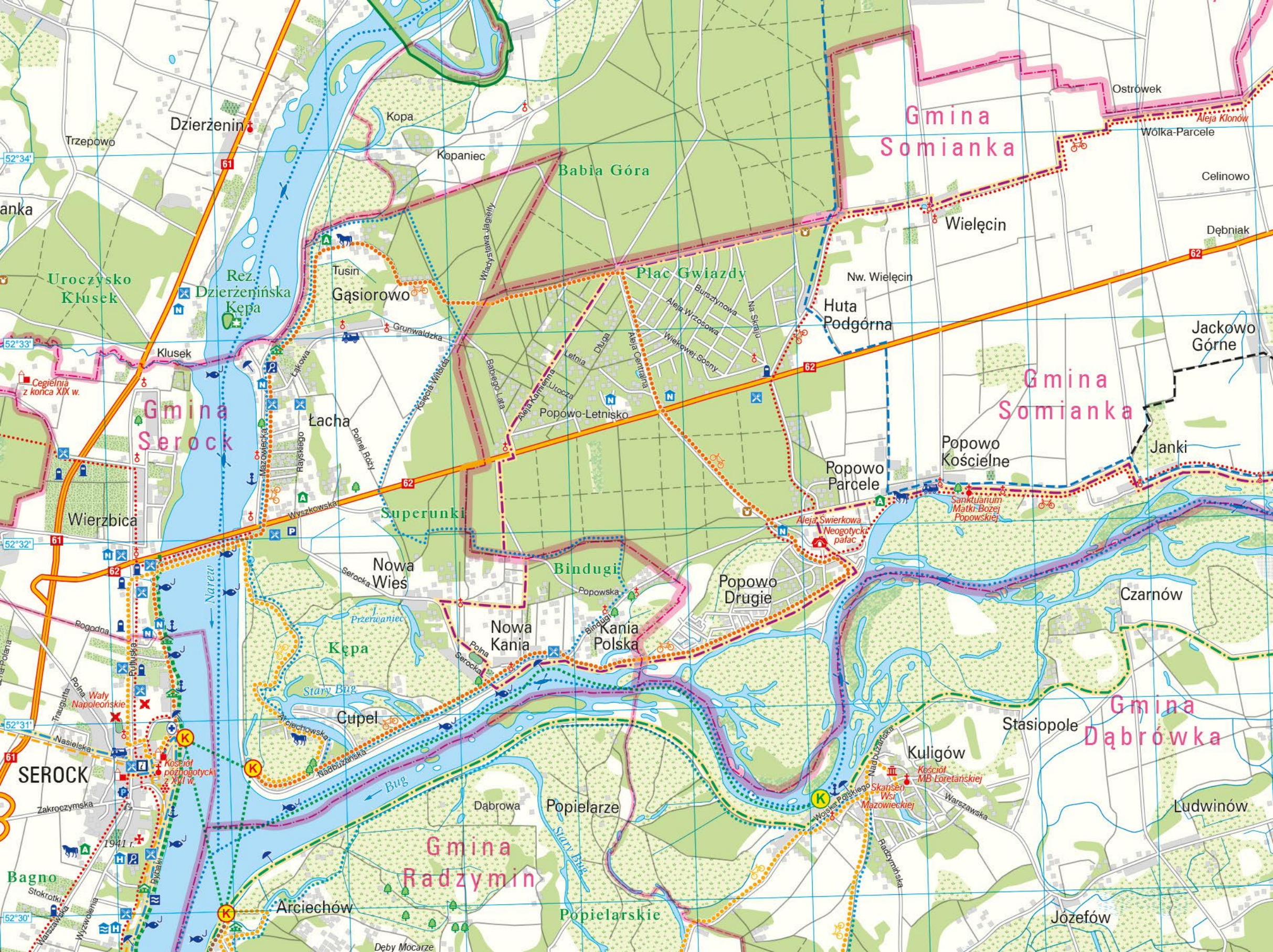

Puchacz jest potężnym ptakiem, największym ze wszystkich sów, jest drapieżnikiem niebezpiecznym również dla innych sów i myszołówów. Poluje nie tylko dla małe gryzonie i ptaki, lecz również z powodzeniem na zające i młode sarny. Pary puchaczy same budują skromne gniazda, ukryte w olsach, czasem w spróchniałych drzewach lub pod nimi, ale chętniej zajmują obszerne gniazda np. czarnych bocianów, orlików lub myszołówów. W Polsce jest tylko 300 par tego gatunku, dlatego jest ptakiem ściśle chronionym.

Czerwończyk Nieparek to ozdoba podmokłych łąk, torfowisk i mokradł. Gąsienice Nieparka wylęgają się wczesną wiosną z zimujących jaj i żerują do czerwca, kiedy to przepoczwarczają się. Nieparek znajduje się w czerwonej księdze zwierząt ginących i zagrożonych.

KRAINA JEZIORA ZEGRZYŃSKIEGO

Przewodnik po przyrodniczych trasach

teksty

Bożenna Chlabicz i Sandra Szumera

zdjęcia

Andrzej Bis, Mateusz Topp, Zbigniew Szumera,
Pixabay, BirdWatching, robert.webinfocloud.pl.,
Gdyńska Klinika Weterynaryjna, Naturephoto,
Europilot i Fundacji Teraz Mazowsze

opracowanie kartograficzne i graficzne map

Ewa Czajkowska i Magdalena Chmielewska

opracowanie edytorskie i graficzne

Jakub Buragiewicz i Marcin Roszkowski

druk i oprawa

Zakład poligraficzny Drukoba sp. z o.o.

wydawca

Stowarzyszenie na Rzecz Promocji i Rozwoju
Zalewu Zegrzyńskiego

ul. Retmańska 47, 05-140 Serock
www.jeziorozegrzynskie.info

ISBN 978-83-60582-14-5

All right reserved

Przewodnik został napisany i wydany w 2021 roku przez Stowarzyszenie na Rzecz Promocji i Rozwoju Zalewu Zegrzyńskiego. Operacja realizowana w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność, wdrażanej przez LGD Zalew Zegrzyński i dofinansowana ze środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich.